

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

кафедра правоохоронної діяльності

Логвінова Марія Володимирівна

**ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА І ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ
НАСИЛЬСТВУ**

Методичні вказівки для підготовки

до семінарських занять

**для здобувачів вищої освіти
ОР «Бакалавр правоохоронної діяльності»**

денної форми навчання

**спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
ОПП «Правоохоронна діяльність»**

Івано-Франківськ, 2025

Схвалено на засіданні кафедри правоохоронної діяльності навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 14.01.2025 р.)

Схвалено на засіданні Науково-методичної ради навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № ____ від ____ - ____ 2025 р.)

Схвалено на засіданні Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № ____ від ____ 2025 р.)

Логвінова М.В. Гендерна політика і протидія домашньому насильству: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять для здобувачів вищої освіти ОР «Бакалавр» денної форми навчання спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність», ОПП «Правоохоронна діяльність». Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2025.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для студентів денної форми навчання для підготовки до семінарських занять з нормативної дисципліни «Гендерна політика і протидія домашньому насильству»; до написання модульної контрольної роботи; складання заліку.

В методичних вказівках міститься: передмова, програма навчальної дисципліни; завдання до семінарських занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольні питання для перевірки знань, термінологічні і практичні завдання.

У передмові поданий перелік літератури, а також розширений перелік нормативно-правових актів станом на 01.01.2025 р.

Методичні вказівки призначені для студентів, аспірантів, викладачів.

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Гендерна політика і протидія домашньому насильству» є однією з нормативних дисциплін, предметом вивчення якої є система теоретичних знань та практичних навичок щодо реалізації державної гендерної політики та механізмів протидії домашньому насильству в діяльності правоохоронних органів, а також особливості застосування нормативно-правових актів у цій сфері.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти професійних компетентностей щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії домашньому насильству, а також вироблення практичних навичок реагування на випадки дискримінації за ознакою статі та домашнього насильства.

Основними цілями вивчення дисципліни є:

- засвоєння базових понять та принципів гендерної рівності;
- оволодіння здобувачами освіти знаннями про: національне та міжнародне законодавство у сфері забезпечення рівних прав; форми та види домашнього насильства; спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству; повноваження правоохоронних органів;
- формування вмінь: ідентифікувати випадки гендерної дискримінації та домашнього насильства; правильно реагувати на звернення та повідомлення; застосовувати заходи протидії; взаємодіяти з компетентними суб'єктами у сфері запобігання насильству;
- набуття практичних навичок: складання процесуальних документів; проведення профілактичної роботи; надання допомоги постраждалим особам; оцінки ризиків у ситуаціях домашнього насильства;
- розвиток професійних якостей: гендерної чутливості; неупередженого ставлення; емпатії до постраждалих осіб; професійної етики при роботі з випадками насильства.

Під час лекцій, семінарських занять, виконання завдань вибіркового компонента (так звані індивідуальні завдання) та самостійної роботи майбутні фахівці права набувають:

(1) загальні компетентності: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; здатність зберігати

та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

(2) спеціальні, фахові компетентності: усвідомлення функцій держави у сфері правоохоронної діяльності, способів та механізмів реалізації цих функцій; здатність здійснювати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері правоохоронної діяльності; здатність до критичного та системного аналізу правових явищ; здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел; здатність визначити придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації; здатність у межах своєї компетенції забезпечувати законність та правопорядок, безпеку особи та суспільства, протидіяти нелегальній (незаконній) міграції, тероризму та торгівлі людьми, незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів; здатність у межах своєї компетенції ефективно забезпечувати публічну (громадську) безпеку та порядок, у тому числі під час масових правопорушень, запобігати та протидіяти домашньому насильству; здатність ефективно застосовувати сучасну техніку та інформаційні технології, використовувати технічні засоби, спеціалізовані інформаційно-пошукові системи, бази та банки даних, а також відповідне програмне забезпечення для захисту прав і свобод людини, власності, суспільних відносин від протиправних посягань; здатність надавати правоохоронні послуги; здатність до аналізу та оцінки причин, умов та факторів, що впливають на вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень; здатність визначати особу правопорушника, аналізувати кількісні та якісні показники злочинності; здатність забезпечувати відповідно до посадових обов'язків охорону об'єктів державної власності, державну охорону органів державної влади України та безпеку взятих під захист осіб, охорону фізичних осіб та об'єктів приватної і комунальної власності; здатність правомірно застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю, тактичні прийоми з дотриманням стандартів особистої безпеки, а також надати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу; здатність здійснювати контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, на які поширюється дозвільна система; здатність забезпечувати кібербезпеку, економічну та інформаційну безпеку держави, об'єктів критичної інфраструктури; здатність забезпечувати охорону державної таємниці та працювати з носіями інформації з обмеженим доступом; здатність вживати заходів з метою запобігання, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникла внаслідок усунення

правопорушення; здатність здійснювати взаємодію з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони, у тому числі при усуненні потенційних та реальних загроз державному суверенітету та територіальній цілісності держави.

Опанувавши дисципліну «Гендерна політика і протидія домашньому насильству», студенти повинні володіти такими **програмними результатами навчання**: знати і розуміти принципи доброчесності та норми етичної поведінки, дотримуватися їх у професійній діяльності; знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи; використовувати методи та засоби забезпечення публічної (громадської) безпеки та порядку, протидії злочинності, дотримуватися прав і свобод людини і громадянина, здійснювати заходи щодо попередження та припинення нелегальної (незаконної) міграції та інших загроз національній безпеці держави; контролювати в межах повноважень стан дотримання фізичними та юридичними особами вимог дозвільної системи, правил дорожнього руху, а також інших вимог законодавства у сфері правопорядку.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

У відповідності до навчального плану «Гендерна політика і протидія домашньому насильству» є нормативною дисципліною. Форма підсумкового контролю знань – залік.

Запропоновані в методичці теми та завдання до семінарів становлять обов'язкову складову підготовки. Водночас виключно за бажанням здобувачі освіти можуть виконати **вибірковий компонент підготовки до заняття** (так зване **індивідуальне завдання**), який додатково оцінюється в 10 балів. Індивідуальне завдання однакове для всіх тем семінарських занять, а саме:

1. Розробіть 8-10 тестових завдань з теми семінарського заняття за прикладом тестових завдань ЄДКІ з права¹. Розроблені тестові завдання планується обговорити в середині групи.

2. Запропонуйте навчальний матеріал до методички з дисципліни «Гендерна політика та протидія домашньому насильству». Що, на Вашу думку, слід висвітлити в конкретній темі семінарського заняття? Запропонуйте та додайте матеріали/ресурси.

3. Підготуйте бібліографію до конкретної теми семінарського заняття. Не продублюйте ті джерела, які вже зазначені у списку фахової літератури, до теми. Візрієць оформлення джерел за прикладом оформлення списку фахової літератури, що розроблений до кожної теми.

При підготовці до семінарських занять з усіх тем силабусу студентам рекомендується опрацювати наступний загальний перелік нормативних джерел, академічних видань, правозастосовчих матеріалів та інформаційних ресурсів:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 року в редакції станом на 20.11.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 року № 1207-VII в редакції станом на 19.05.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

¹ При підготовці тестових завдань слід ознайомитися з статтею «Як підготувати тестове завдання?», надрукованою в Бюлетені «Академічна доброчесність». Вип. 24. Червень 2022 року. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-24.pdf>

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 року в редакції станом на 19.12.2024 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. в редакції станом на 16.08.2024 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 року № 1618-IV в редакції станом на 01.01.2025 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Академічні видання, фахова література, наукові публікації

1. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А. Б. Блага, О. С. Тунтула, О. О. Кочемировська ; за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.
2. Бовуар Сімона де. Друга стаття: У 2 т. Київ : Основи, 1994-1995. Т.1. 1994. 390 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/de_Bovuar_Simona/Druha_stat_Tom_1.pdf?; Т.2. 1995. 392 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/de_Bovuar_Simona/Druha_stat_Tom_2.pdf
3. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Київ, Видавництво «Заповіт», 2016. 244 с. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>
4. Гендерні студії у вищій школі: сучасні виклики та досягнення : матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, м. Львів, 5 вересня – 16 жовтня 2022 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 120 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5075/1/Гендерні%20студії%20у%20вищій%20школі.pdf> Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред Левченко К.Б. / Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. Київ, 2020. 186 с. URL : https://ccu.gov.ua/sites/default/files/library/genderna_polityka_v_normatyvno-pravovyh_dokumentah.pdf
5. Гендерний вимір внутрішнього переміщення: юридичні інструменти захисту : методичне керівництво / Катерина Буряковська, Олена Уварова, Марія Ясеновська. Харків, 2020. 66 с. URL: https://publicalternative.com.ua/wp-content/files/gender_jurist_net.pdf
6. Запобігання і протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. Київ: ФОП Нічога С.В. 2020. 196 с. URL: https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/posibnyk_protydiya-nasylstvu_-dodatok.pdf
7. Запобігання та протидія насильству: Методичні рекомендації. Київ, 2018. 86 с. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>.
8. Індекс гендерної рівності для України. К., 2025. URL: https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/gender_index_ukr_web.pdf
9. Кімел М. Гендероване суспільство. Київ : Сфера, 2003. 490 с. URL : http://www.insight-ukraine.org/uploads/files/genderovane_suspil_sm.pdf.
10. Людина, суспільство, держава: гендерний вимір. Колективна монографія. Київ-Одеса: Фенікс, 2024. с. URL:
11. Марцинюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи, 2017. 256 с.
12. Марцинюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ: Комора, 2018. 328 с.

13. Оглядове досє щодо закордонного досвїду з деяких питань запобїгання та протидїї домашньому насильству. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33326.pdf>

14. Словник Європейського інституту з гендерної рівності / пер. М. Бабак, О. Давліканової, М. Дмитрієвої, М. Козир, Л. Компанцевої, К. Левченко, М. Скорик, О. Суислової. Київ : «Вістка», 2021. 170 с. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Словник-Європейського-інституту-з-гендерної-рівності-1.pdf>

15. Уварова О.О., Данейко К.К. Захист прав жінок: юридичні інструменти забезпечення гендерної рівності в Україні : навчальний посібник. Харків, 2019. 116 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/III_2.pdf

16. Ярош О., Пашкова Н., Перепелюк А. Чоловіки як союзники. Київ, 2022. URL: <https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2022/02/men-as-allies-manual-web.pdf>

Матеріали правозастосовчої практики

1. Стефанів Н. Судовий розгляд кримінальних проваджень, пов'язаних з домашнім насильством. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Stefaniv-Nadiya_Presentation_September_16_2022_UKR-1.pdf

Інформаційні ресурси

1. Гендер в деталях. URL: <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/>
2. Електронна бібліотека Української асоціації жіночої історії. URL: <https://www.womenhistory.org.ua/index.php/elektronni-resursi/16-elektronna-biblioteka>
3. Процедури надання надання статусу постраждалої особи від СНПК. URL: <http://surl.li/ggyfb>
4. Сексуальне насильство під час збройних конфліктів: загальний огляд. Аналітичний центр ЮрФем. URL: <http://surl.li/galav>
5. Центр гендерної культури. URL: <https://www.genderculturecentre.org/about-us/>

Відеоматеріали

1. Домашнє насильство: юридичні права постраждалих. <https://www.youtube.com/watch?v=fsH4G1QzAcs>
2. Домашнє насильство: відповіді на поширені запитання. https://www.youtube.com/watch?v=NQ8_SLeOVw
3. Гендерно зумовлене насильство. Протидія домашньому насильству. <https://www.youtube.com/watch?v=RHgwlePwB2U>
4. Що таке гендерна рівність і гендерні стереотипи? <https://www.youtube.com/watch?v=faOaa-sgEIE>
5. Як правоохоронці документують сексуальне насильство під час війни. Інтерв'ю з Катериною Павліченко (заступниця Міністра внутрішніх справ України). Ведуча: Яна Брензей. Перегляд за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=IOiQxt7l7Ys&t=9s>

Контроль самостійної роботи відбувається в день відповідно до розкладу. Студент/ка впродовж семестру на свій вибір має пройти навчання на двох онлайн-платформах, при цьому один курс має відповідати тематиці гендеру, а другий – протидії домашньому насильству. В день оцінювання контролю самостійної роботи студент/ка подає керівниці курсу відповідно 2 сертифікати.

Перелік онлайн-платформ для контролю самостійної роботи:

1. Освітній проєкт з протидії домашньому насильству «Дім (не)безпеки». URL: <https://ed-era.com/projects/nonviolence/>
2. Онлайн-курс «Порядок денний «Жінки, мир, безпека» - про виконання резолюції 1325 та сприяння гендерній рівності. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/4074>
3. Он-лайн курс «Я знаю гендер» на платформі Прометеус. URL: https://apps.prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:UNW+GENDER101+2020_T3/home
4. Відеокурс «Права жінок у моїй громаді: виклики війни». URL: <https://jurfemosvita.com/courses/pzmhwar/>
5. Відеокурс «Подолати бар'єри: право жінок, які живуть із ВІЛ, на захист»: URL: <https://jurfemosvita.com/courses/bbarrier/>
6. Відеокурс «Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: правове регулювання та практика». URL: <https://jurfemosvita.com/courses/snkpkr/>
7. Онлайн-курс «Запобігання та протидія домашньому насильству: механізм впровадження в територіальних громадах». URL: <https://course.la-strada.org.ua/new/1/index.html#/>
8. Базові знання про гендер. Що не так з гендерними стереотипами та як можна з ними боротися? URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/basic-knowledge-about-gender>
9. Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству. Як розпізнати ознаки домашнього насильства та не стати його жертвами. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/countering-domestic-violence>
10. Онлайн-курс Ради Європи на навчальній онлайн-платформі HELP «Гендерна рівність та гендерний мейнстримінг». URL: <https://help.elearning.ext.coe.int/enrol/index.php?id=7514>
11. Онлайн-курс Ради Європи на навчальній онлайн-платформі HELP (освіта в галузі прав людини для юристів) «Насильство стосовно жінок і домашнє насильство (для працівників правоохоронних органів)». URL: <https://help.elearning.ext.coe.int/course/view.php?id=2487>

ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА І ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ»

ТЕМА 1. *Гендер і гендерна рівність: основні поняття та концепції*

Поняття статі, гендеру та гендерної ідентичності.

Гендерні стереотипи та їх вплив на суспільство. Гендерні стереотипи в правоохоронній діяльності.

Принцип рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Гендерна дискримінація: поняття, прояви та наслідки. Концепція гендерної рівності в сучасному суспільстві. Історичний розвиток концепції гендерної рівності. Сучасні підходи до розуміння гендерної рівності.

Сучасні гендерні виклики в Україні: 2020-2025 роки.

ТЕМА 2. *Міжнародні та національні документи з питань гендерної рівності*

Міжнародні стандарти забезпечення гендерної рівності. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), прийнята 1979 році на Генеральній Асамблеї ООН. Пекінська декларація та Платформа дій. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». Стамбульська конвенція 2011 р.

Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 рр., 2018-2023 рр. та 2024-2029 рр. Директива Ради 79/7/ЕЕС про поступове впровадження принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях соціального забезпечення (1978). Директива Ради 92/85/ЕЕС про запровадження заходів заохочення покращення безпеки праці вагітних працівниць і тих, які нещодавно народили дитину (1992). Директива Ради 2004/113/ЕС про імплементацію принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у доступі та постачанні товарів і послуг (2004). Директива 2006/54/ЕС про рівні ставлення до чоловіків і жінок у питаннях зайнятості та професійної діяльності (перероблена) (2006). Директива 2010/41/ЕС про застосування принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок, які займаються самозайнятою діяльністю (2010). Директива 2019/1158 про баланс між роботою та особистим життям для батьків і опікунів та про скасування Директиви Ради 2010/18/ЕС (2019). Директива 2023/970 щодо рівної оплати праці (2023).

Імплементація міжнародних норм у національне законодавство.

Практика ЄСПЛ щодо гендерної дискримінації.

Національне законодавство України з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закони України: «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005), «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2013), «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2018).

Державні програми та стратегії забезпечення гендерної рівності.

ТЕМА 3. *Гендерна політика у сучасній Україні: поняття, складові елементи, правові та інституційні засади*

Поняття політики. Поняття та переваги гендерної політики. Вплив європейських та світових організацій на формування гендерної політики. Нормативно-правові основи забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків. Проблеми законодавчого забезпечення гендерної політики в Україні. Гендерні дослідження як показник формування гендерної політики.

Принципи державної гендерної політики. Інституційні механізми реалізації гендерної політики в Україні.

Методи реалізації гендерної політики в масштабі держави. Гендерно-правова експертиза законодавства. Інструменти реалізації гендерної політики. Гендерний мейнстрімінг. Гендерне квотування. Феміністична мовна реформа. Моніторинг та оцінка ефективності гендерної політики.

Гендерно-чутливий підхід у професійній діяльності правоохоронних органів.

ТЕМА 4. *Виявлення та реагування на випадки дискримінації за ознакою статі*

Поняття та види дискримінації.

Поняття та форми дискримінації за ознакою статі. Нормативно-правове визначення дискримінації за ознакою статі. Пряма та непряма дискримінація. Сексуальні домагання як форма дискримінації. Дискримінаційні практики у різних сферах (праця, освіта, публічний простір).

Механізми захисту від дискримінації. Міжнародні механізми захисту (ЄСПЛ, Комітет ООН). Національні механізми захисту (суд, омбудсмен, урядова уповноважена, державні органи та органи місцевого самоврядування). Роль правоохоронних органів у захисті від дискримінації. Громадські організації та їх роль у протидії дискримінації.

Превентивні заходи щодо запобігання дискримінації. Інформаційно-просвітницька діяльність. Гендерний аудит. Розробка антидискримінаційних політик. Освітні програми.

Алгоритм дій при виявленні дискримінації.

Відповідальність за дискримінацію за ознакою статі. Адміністративна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Кримінальна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність.

ТЕМА 5. *Домашнє насильство: поняття, ознаки, види*

Поняття домашнього насильства, його відмінність від «конфлікту», «сварки». Ознаки домашнього насильства. Види домашнього насильства. Фізичне насильство. Психологічне насильство. Сексуальне насильство. Економічне насильство.

Гендерні аспекти домашнього насильства.

ТЕМА 6. *Нормативно-правове регулювання протидії домашньому насильству*

Основні принципи державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Міжнародні стандарти та зобов'язання України.

Стамбульська конвенція 2011 р. та її значення для України.

Інші міжнародні документи, що регулюють питання протидії домашньому насильству. Загальна декларація прав людини. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (1949 р.). Декларація про викорінення насильства щодо жінок (1993 р.) та інші. Порівняльний аналіз законодавства України з міжнародними стандартами.

Історичний розвиток законодавства України у сфері протидії домашньому насильству. Етапи становлення законодавства. Основні зміни та доповнення до законодавчих актів.

Сучасний стан нормативно-правового регулювання протидії домашньому насильству. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти.

ТЕМА 7. Система суб'єктів протидії домашньому насильству

Державні органи та установи в системі суб'єктів протидії домашньому насильству. Міністерство соціальної політики України як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та допомоги постраждалим від СНПК. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України. Місцеві державні адміністрації, їх структурні підрозділи з питань сім'ї, служби у справах дітей, органи управління освітою, органи охорони здоров'я тощо.

Органи місцевого самоврядування, у тому числі виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад та їх структурні підрозділи з питань сім'ї, служби у справах дітей, органи управління освітою, органи охорони здоров'я.

Центри з надання безоплатної правничої допомоги. Суди. Прокуратура.

Загальні служби підтримки постраждалих осіб (центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка), центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб (притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від домашнього насильства, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від домашнього насильства).

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Міжвідомча взаємодія суб'єктів протидії домашньому насильству.

ТЕМА 8. Особливості роботи правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насильству

Основні законодавчі акти, що регулюють діяльність правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насильству: Конституція України, Закон України «Про запобігання та

протидію домашньому насильству», Кримінальний кодекс України (ст. 126⁴), Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 39¹, ст.ст. 173², 173⁶, 173⁷, 173⁸), Кримінальний процесуальний кодекс України (щодо особливостей розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством), Закон України «Про Національну поліцію» (щодо повноважень поліції у сфері протидії домашньому насильству) та інші.

Алгоритм дій поліції у разі звернення про факт домашнього насильства (виклик, оцінка ситуації, складання протоколу, винесення припису тощо). Процедура оцінки ризиків вчинення домашнього насильства. Механізми захисту постраждалих осіб (кризові центри, притулки, консультації).

Види профілактичної роботи поліції щодо запобігання насильству в сім'ї.

Співпраця поліції з соціальними службами, прокуратурою, судами та іншими установами.

ТЕМА 9. *Захист дітей від домашнього насильства*

Поняття та види домашнього насильства щодо дітей. Нормативно-правові акти, що регулюють захист дітей від домашнього насильства (Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Сімейний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення тощо).

Повноваження правоохоронних органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей. Претентивні заходи щодо захисту дітей.

Алгоритм дій правоохоронців у разі виявлення випадків насильства над дитиною. Повноваження органів опіки та піклування, соціальних служб, судів та інших установ у захисті прав дітей. Взаємодія з закладами освіти.

Відповідальність осіб, які вчиняють домашнє насильство щодо дітей.

ТЕМА 10. *Практичні аспекти протидії домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, в умовах воєнного стану*

Вплив воєнного стану на проблему домашнього насильства, насильства стосовно жінок, сексуального насильства щодо дівчат, жінок/хлопців, чоловіків.

Використання сексуального насильства як воєнного злочину (практика міжнародних трибуналів).

Особливості реагування правоохоронних органів на прояви насильства в умовах воєнного стану. Алгоритм дій поліції при отриманні повідомлення про домашнє насильство, насильство стосовно жінок, сексуальне насильство щодо дівчат, жінок/хлопців, чоловіків. Застосування термінових заборонних приписів та заходів невідкладного реагування.

Взаємодія поліції з іншими суб'єктами протидії насильству. Роль судів, прокуратури, соціальних служб, медичних установ у протидії насильству.

Захист жінок та дітей, які перебувають у центрах для внутрішньо переміщених осіб.

Взаємодія з громадськими організаціями, міжнародними правозахисними структурами.

Практичні механізми захисту постраждалих. Гарячі лінії, кризові центри, притулки для жінок. Право на безоплатну правову допомогу для постраждалих. Програми реабілітації та підтримки (психологічна, юридична, соціальна допомога).

Процедура отримання статусу постраждалої особи від сексуального насильства. Надання репарацій постраждалим і членам їхніх сімей.

Відповідальність за сексуальне насильство та домашнє насильство. Кримінальна та адміністративна відповідальність кривдників. Міжнародні механізми переслідування злочинів, пов'язаних із воєнним сексуальним насильством.

Судова практика розгляду справ щодо сексуального та домашнього насильства в умовах воєнного стану.

ТЕМА 11. Досвід європейських країн у сфері протидії домашньому насильству

Загальні підходи європейських країн до протидії домашньому насильству. Законодавчі ініціативи щодо криміналізації домашнього насильства. Політика «нульової толерантності» до домашнього насильства. Вплив Стамбульської конвенції на правові реформи в Європі. Гендерні аспекти у протидії домашньому насильству.

Запобігання домашньому насильству в європейських державах. Освітні кампанії щодо підвищення правової обізнаності населення. Роль громадських організацій та соціальних служб у боротьбі з насильством. Робота гарячих ліній та кризових центрів. Програми реабілітації для кривдників.

Захист постраждалих осіб. Надання тимчасового житла та матеріальної допомоги. Психологічна, юридична та медична підтримка. Спеціалізовані центри підтримки для жінок і дітей. Державні програми допомоги постраждалим особам.

Відповідальність кривдників. Види покарання за домашнє насильство (кримінальна, адміністративна відповідальність). Системи моніторингу (електронні браслети, заборонні приписи). Обов'язкові корекційні програми для кривдників.

Взаємодія правоохоронних органів та судової системи в європейських країнах. Особливості діяльності спеціалізованих судів із розгляду справ про домашнє насильство. Підходи до збору доказів та ведення кримінальних справ. Поліцейські програми швидкого реагування на випадки насильства. Використання міжвідомчих груп для запобігання повторним актам насильства.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Гендер і гендерна рівність: основні поняття та концепції (2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Наука про гендер на початкових етапах динамічного розвитку, визначення і підходи часто лише формуються, тому можуть бути або суперечливими, або такими, що змінюються. Це стосується і поняття «гендер», яке, залежно від контексту, має різні значення. Важливо наголосити, що поняття «гендер» не можна підміняти поняттям «жінки». Гендер стосується і жінок, і чоловіків, і часто нерівних стосунків між ними.

Студенти мають чітко розмежовувати поняття гендер і стать. Під статтю розуміють фізичні та біологічні характеристики, які розрізняють жінок і чоловіків. Під гендером розуміють ролі, поведінку, діяльність і характеристики, які у певному суспільстві у певний час вважаються прийнятними для чоловіків і жінок. Стать – це фізичні та біологічні ознаки, а от гендер – соціально створений і встановлений.

З гендером пов'язана категорія гендерної рівності. У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» «гендерна рівність» визначається як «рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства». Гендерна рівність – це рівні права, відповідальності та перспективи для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців. Рівність означає не те, що чоловіки та жінки стануть однаковими, а те, що права, відповідальність і перспективи не залежатимуть від того, народились вони чоловіками чи жінками. Гендерна рівність передбачає, що до уваги беруться інтереси, потреби та пріоритети і жінок, і чоловіків, а також визнає розмаїття різних груп жінок і чоловіків. Рівність між жінками та чоловіками – це і як проблема прав людини, так і неодмінна передумова й показник сталого людино-орієнтованого розвитку.

Питання для обговорення:

1. Поняття статі, гендеру та гендерної ідентичності.
2. Гендерні стереотипи та їх вплив на суспільство. Гендерні стереотипи в правоохоронній діяльності.
3. Принцип рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.
4. Гендерна дискримінація: поняття, прояви та наслідки.
5. Концепція гендерної рівності в сучасному суспільстві:
 - 5.1. Історичний розвиток концепції гендерної рівності.
 - 5.2. Сучасні підходи до розуміння гендерної рівності.

6. Сучасні гендерні виклики в Україні: 2020-2025 роки² (коронавірусна інфекція Covid-19, військовий стан, жінки в ЗСУ, штучний інтелект тощо).

Термінологічні завдання: гендер, гендерна рівність, гендерна стратегія, гендерні стереотипи, держава, дискримінація, Національна поліція України, рівні можливості жінок і чоловіків, рівні права жінок і чоловіків, стать

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

1. У формі таблиці проілюструйте забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків для розвитку у сферах економічної діяльності, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, культури, спорту тощо.

2. Проведіть пошук та систематизуйте фахову науково-прикладну літературу з теми заняття за 2019-2025 роки (приклад оформлення систематизації джерел дивіться в кінці документа).

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс. Моделювання ситуацій прийому заяв від різних категорій громадян:

- Молода жінка
- Літній чоловік
- Представник етнічної меншини
- Особа з інвалідністю

Завдання до кейсу: продемонструвати однаково професійний підхід до всіх заявників.

Нормативно-правові акти, фахова та спеціалізована література:

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 року в редакції станом на 20.11.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

2. UNICEF, UNFPA, UNDP, UN Women. “Gender Equality, UN Coherence and You”. <http://www.unicef.org/gender/training/content/scoIndex.html>; Office of the Special Adviser on Gender Issues and the Advancement of Women (now part of UN Women) (2001) “Important Concepts Underlying Gender Mainstreaming”; UNESCO GENIA Toolkit for Promoting Gender Equality in Education

3. DCAF, ОБСЄ/БДПЛ, ООН Жінки (2019 рік), «Управління сектором безпеки, реформа сектору безпеки та гендерні питання», Збірник інформаційно-методичних

² Включаючи військові конфлікти в цілому та повномасштабне вторгнення росії на територію України зокрема.

матеріалів «Гендерні питання у секторі безпеки». Женева: DCAF, ОБСЄ/БДПЛ, ООН Жінки.
<https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Tool%20%20UA.pdf>

4. Берлінська М. С. Дотримання принципу недискримінації за ознакою статі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях : доповідь / М. С. Берлінська ; Інститут гендерних правовідносин. Київ, 2017. 19 с.

5. Cherviakova O.V. Гендерна рівність в оборонній сфері: проблеми та пріоритети в умовах воєнного стану (аналіз досвіду України) .*Visegrad Journal on Human Rights*. 2022. №2. С. 150-156. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/54752/1/Ступник%20Шаранич.pdf>

6. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Суслowa; оновл. вид. Київ: «Вістка», 2021. 170 с. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17580-20210419.pdf>

7. Дрозд О. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС України: питання сьогодення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. С. 112–116.

8. Жінки у складі підрозділів МВС беруть безпосередню участь у захисті України, – Катерина Павліченко. 04 Травня 2023. URL: <https://hsc.gov.ua/2023/05/04/zhinki-u-skladi-pidrozdiliv-mvs-berut-bezposerednyu-uchast-u-zahisti-ukrayini-katerina-pavlichenko>

9. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навч. посіб. / кол. авт. [В. С. Березняк, О. С. Юнін, В. В. Шаблистий та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц., Заслуженого юриста України А. Є. Фоменка. Дніпро : Видавець Біла Київ Одеса, 2022. 236 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10005/1/Навч.%20посіб-протиція%20дискримінації_2022.pdf

10. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: “К.І.С.”, 2004. 536 с. URL: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/58/66/osnovy_teorii_genderu.pdf

11. Підчасов Є. В. Гендерні стереотипи в діяльності правоохоронних органів. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 96-97. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/aa767296-4b96-4be1-b54f-c6b2f2171d64/content>

Фільмотека:

1) **Чого хочуть жінки** – американський романтичний комедійний фільм з елементами фантастики, режисера Ненсі Майєрс, виготовлений у 2000 р. У головних ролях: Мел Гібсон і Гелен Гант. https://uakino.me/filmy/genre_comedy/833-chogo-hochut-zhnki.html

2) **Суфражистка** – б іританський історико-драматичний фільм 2015 року Сари Геврон про зародження суфражистського руху наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. та життя його ключових представниць: лідерки суфражисток Еммелін Панкгерст, трагічну загибель Емілі Девісон. У головних ролях: Кері Малліган, Гелена Бонем Картер, Брендан Глісон, Енн-Мері Дафф, Бен Вішоу та Меріл Стріп. https://uakino.me/filmy/genre_drama/5290-sufrazhistka.html

3) **Жінки, які вплинули на долю України** (серія документальних сюжетів)

https://www.youtube.com/watch?v=3hY_Q16KcAI&ab_channel=Упошукахістини

4) **Янголи із залізними зубами** – США американський драматичний біографічний фільм 2004 року режисерки Каті фон Гарнієр. <https://uakino-bay.net/30774-angeli-iz-zaliznimi-zubami.html>

5) **Посмішка Мони Лізи** – кінофільм 2003 року студії Columbia Pictures за мотивами роману Мюріел Спарк «Найкращі роки міс Джін Броді». Фільм про спроби сміливої викладачки йти проти системи і виховувати в студентках віру в більш світле майбутнє; фільм про доступ жінок до освіти та сенсу вищої освіти для жінок в 1950-ті роки в США. https://uakino.me/filmy/genre_drama/2846-posmshka-moni-lzi.html

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Міжнародні та національні документи з питань гендерної рівності (2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Законодавство щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків можна систематизувати на:

(1) міжнародно-правові договори, що їх ратифікувала Україна і що є частиною національного законодавства. Їхні норми мають пріоритетну силу перед нормативно-правовими актами, ухваленими на національному рівні;

(2) нормативно-правові акти, які містять загальні норми, визначають стратегічні й концептуальні питання, що пов'язані з формуванням і реалізацією гендерної політики. До них належать закони, державні стратегії, програми і плани, затверджені указами Президента України, постановами чи розпорядженнями Кабінету Міністрів України.

Студенти мають розуміти, що міжнародне регулювання, спрямоване на забезпечення гендерної рівності, відіграє роль стандартів, до яких необхідно прагнути кожній державі у своїй правовій діяльності. Під міжнародними стандартами розуміють конкретні міжнародно-правові приписи в галузі забезпечення гендерної рівності.

Міжнародні нормативні акти – конвенції, декларації, пакти – містять дві групи стандартів у галузі правового захисту людини, такі як: права і свободи людини і громадянина та обмеження прав. Найбільш потужну групу міжнародно-правових стандартів складають права і свободи людини і громадянина.

На сьогодні Україна підписала та ратифікувала достатньо базових міжнародних актів щодо соціальних прав людини, проте більшість з цих актів є рамковими та передбачають досить гнучкі соціальні стандарти, орієнтовані на держави з різним рівнем соціального та економічного розвитку

Стандарти гендерної рівності визначено в Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та у Факультативному протоколі до неї, в Пекінській

декларації та у Платформи дій, ухвалених на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 р., в резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та в пов'язаних із нею резолюціях Ради Безпеки ООН, у Стратегії гендерної рівності Ради Європи, в інших документах із питань гендерної рівності, ухвалених на рівні ООН, Ради Європи, ОБСЄ, ЄС, НАТО.

Основними актами в українському законодавстві з питань гендерної рівності є Конституція України, Закони України: «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Розвиток гендерного законодавства в Україні відбувається досить швидкими темпами. Одним із головних досягнень є створення нормативно-правової бази з питань гендерної рівності, яка поступово приводиться у відповідність до міжнародних стандартів.

Питання для обговорення:

1. Гендерна рівність у стратегіях міжнародних та європейських інституцій.
2. Національне законодавство України з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
3. Державні програми та стратегії забезпечення гендерної рівності.
4. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

Термінологічні завдання: міжнародні договори, міжнародні стандарти, принцип недискримінації як міжнародний стандарт, принцип рівних прав як міжнародний стандарт, принцип рівних можливостей як міжнародний стандарт, пряма дискримінація, непряма дискримінація, множинна дискримінація

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

1. У формі таблиці проілюструйте:

- (1) міжнародні гендерні норми та стандарти у сфері праці – національні гендерні норми у сфері праці;
- (2) міжнародні стандарти щодо поєднання зайнятості і сімейних обов'язків – національні норми щодо поєднання зайнятості і сімейних обов'язків.

2. Порівняйте законодавство двох країн (наприклад, України та однієї з країн ЄС) щодо регулювання гендерної рівності в певній сфері (наприклад, працевлаштування, освіта, політична участь). Перед Вами стоїть завдання: виявити спільні та відмінні риси законодавства; оцінити ефективність законодавчих норм з

точки зору забезпечення гендерної рівності; запропонувати рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства.

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс 1. Аналіз міжнародних документів

Інструкція: Ознайомтесь із Загальною декларацією прав людини (1948), Конвенцією ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979) та Пекінською платформою дій (1995).

Питання до кейсу:

1. Які основні принципи гендерної рівності закріплені в цих документах?
2. Як положення CEDAW впливають на національне законодавство України?

Кейс 2. Практичне застосування норм законодавства

Ситуація: В місті «N» працівницю правоохоронного органу не допускають до підвищення на керівну посаду через її стать.

Питання до кейсу:

1. Визначте, які міжнародні та національні правові акти було порушено.
2. Сформулюйте правову позицію для оскарження такого рішення в суді.

Кейс 3. Практичне застосування норм законодавства

Ситуація: Л. працює на кафедрі іноземних мов в університеті, пише наукову роботу, має двохрічну доньку. На кафедрі отримали інформацію про наукову конференцію у Польщі, на якій будуть, зокрема, розглядатися питання, пов'язані із темою її наукової роботи. Л. виявила бажання поїхати на конференцію та попросила скерувати її у відрядження на конференцію. Однак завідувач кафедри відмовив у задоволенні клопотання, обґрунтовуючи відмову наявністю у Л. дитини віком до 3 років і положенням ст. 176 Кодексу законів про працю України. На конференцію поїхав працівник К. (чоловік), в якого також є маленька дитина.

Питання до кейсу:

- (1) Чи існує різниця у ставленні до осіб, які перебувають в аналогічних ситуаціях, залежно від статі, до якої вони належать?
- (2) Чи зазнала Л. обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами через свою стать?
- (3) Чи в результаті такого поводження одна особа виявляється в менш вигідному становищі, ніж інша?

Міжнародні стандарти, нормативно-правові акти, фахова література:

1. Міжнародні документи у сфері забезпечення гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок, підписані та ратифіковані Україною URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/documents-Mizhnarodni-dokumenti-ratifikovani-Ukrainoyu.pdf>
2. Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року, визначені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. № 70/1
3. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy>.
4. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-gender-equality-strategy-for-2024-2029-available-in-ukrainian>
5. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони
7. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. в редакції станом на 03.05.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
8. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 року в редакції станом на 20.11.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
9. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
10. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21.09.2020 р. № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>
11. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні: Указ Президента України від 3.12. 2020 р. №533/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809>
12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку»: Указ Президента України від 14.05.2021 р. № 225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text>
13. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04. 2018 р. № 273. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF#Text>
14. Питання проведення гендерно-правової експертизи : постанова Кабінету Міністрів України від 28 листоп. 2018 р. № 997. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-provedennya-genderno-pravovoyiekspertizi>.
15. Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм

дискримінації щодо жінок на період до 2021 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5.09.2018 р. № 634-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2018-%D1%80#Text>

16. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10. 2020 р. № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

17. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. № 1578. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-%D1%80#Text>

18. Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів : наказ Міністерства соціальної політики України від 7 лют. 2020 р. № 86. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5674.html?PrintVersion>.

19. Жінки. Мир. Безпека : інформ.-навч. посіб. / кол. авт. Київ, 2017. 264 с.

20. Камінська Н. В., Романова Н. В. Реалізація політики гендерної рівності ООН в секторі безпеки і оборони України. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 листоп. 2018 р.). URL: <http://www.indo.knu.ua/index.php/ua>.

21. Камінська Н., Романова Н. Діяльність Організації з безпеки і співробітництва в Європі у сфері гендерної рівності. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи: матеріали наук.-практ. конф. (Львів, 23 листоп. 2018 р.). Львів : ННІПП НУ Львів. Політехніка, 2018. С. 144–147.

22. Оцінка гендерного впливу на Сектор безпеки та оборони України, проведена 23 вересня 2017 року програмою «ООН Жінки» в Україні в рамках глобального проєкту структури «ООН Жінки» «Глобальні можливості для жінок, миру та безпеки: Від резолюцій до відповідальності та лідерства». С. 1–21. URL: <http://www2.unwomen.org>.

23. Перелік завдань командира, що стосуються запобігання сексуальному насильству / Міністерство оборони США. URL: <http://www.sapr.mil/public.pdf>.

24. Свешнікова М. М., Камінська Н. В. Правові та інституційні засади гендерної політики Європейського Союзу: досвід для України. Захита прав человека : материалы науч.-практ. конф. (Комрат, Молдова, 26 окт. 2017 г.). Комрат, 2018. С. 215–219.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Гендерна політика у сучасній Україні: поняття, складові елементи, правові та інституційні засади (2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Гендерна політика є важливим компонентом демократичного розвитку держави та її інтеграції у світову спільноту. В Україні питання забезпечення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків регулюється низкою законодавчих актів та

міжнародних угод. Державна гендерна політика спрямована на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя.

Розкриваючи поняття державної гендерної політики, студенти повинні розуміти, що це насамперед система заходів, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у політичній, економічній, соціальній та культурній сферах. Основними принципами гендерної політики в Україні є : рівноправність та недискримінація; гендерна рівність у прийнятті рішень; інтеграція гендерного підходу у всі політики та програми; відповідальність держави за реалізацію гендерної політики.

В Україні реалізацію гендерної політики забезпечують: Верховна Рада України (законодавчі ініціативи); уряд та Міністерство соціальної політики (координація заходів); Національна соціальна сервісна служба України; Урядовий уповноважений з питань гендерної політики; інші державні органи та місцеве самоврядування; громадські організації та міжнародні партнери.

Під час вивчення цієї теми здобувачі освіти повинні розуміти, що гендерна політика проявляється через проведення гендерно-правової експертизи національного законодавства, моніторинг та оцінку, гендерне бюджетування тощо.

Питання для обговорення:

1. Поняття та принципи державної гендерної політики.
2. Інституційні механізми реалізації гендерної політики в Україні.
3. Методи реалізації гендерної політики в масштабі держави. Гендерно-правова експертиза законодавства.
4. Інструменти реалізації гендерної політики.
 - 4.1. Гендерний мейнстримінг.
 - 4.2. Гендерне квотування.
 - 4.3. Феміністична мовна реформа.
5. Моніторинг та оцінка ефективності гендерної політики.
6. Індекс гендерної рівності для України.

Термінологічні завдання: гендерна ідеологія, гендерна політика, гендерно-правова експертиза, гендерна стратифікація, гендерний аналіз, гендерний дисбаланс, гендерний підхід, гендерне бюджетування, гендерна статистика, гендерна чутливість, гендерний мейнстримінг, політика, політичне рішення

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

1. У формі таблиці, схеми, діаграми тощо проведіть гендерно-правову експертизу:

оберіть будь-який нормативно-правовий акт та проведіть його експертизу на відповідність принципам гендерної рівності.

2. Проведіть порівняльний аналіз відповідності Плану гендерної рівності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на 2023-2028 роки (за посиланням https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/plan-hendernoi-rivnosti_pnu.pdf) Стратегії впровадження гендерної рівності у галузі освіти до 2020 року, завт. розпорядженням КМУ № 1163-р від 20.12.2022 року, (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>)

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс. Гендерна дискримінація на робочому місці

О. працює юристкою у великій компанії. Вона має значний досвід, однак не отримує підвищення, попри свою кваліфікацію. Натомість її менш досвідчений колега-чоловік отримав керівну посаду. Коли вона звернулася до керівництва з питанням про нерівність, їй пояснили, що керівні ролі краще підходять чоловікам, оскільки вони більш стресостійкі.

Питання до кейсу:

- (1) Чи є ця ситуація прикладом гендерної дискримінації? Чому?
- (2) Які правові механізми захисту існують в Україні для запобігання таким випадкам?
- (3) Як можна покращити гендерну політику компанії для уникнення подібних ситуацій у майбутньому?
- (4) Які аргументи може використати О. у розмові з керівництвом, посилаючись на законодавство?

Міжнародні стандарти, нормативно-правові акти, фахова література:

1. Міжнародні документи у сфері забезпечення гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок, підписані та ратифіковані Україною. URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/documents-Mizhnarodni-dokumenti-ratifikovani-Ukrainoyu.pdf>

2. Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року, визначені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. № 70/1

3. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-gender-equality-strategy-for-2024-2029-available-in-ukrainian>

4. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони

6. Питання проведення гендерно-правової експертизи : постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 р. № 997. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-provedennya-genderno-pravovoyiekspertizi>.

7. Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів : наказ Міністерства соціальної політики України від 7.02.2020 р. № 86. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5674.html?PrintVersion>.

8. Гендерно орієнтоване бюджетування. URL: <https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/budgeting.pdf>

9. Індекс гендерної рівності для України. К., 2025. URL: https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/gender_index_ukr_web.pdf

10. Індикатори для моніторингу гендерної рівності в Україні. Моніторинговий звіт. 2021. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/2021_Indukator-Monitor.pdf

11. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Множинна дискримінація : навч. посіб. / кол. авт. [В. С. Березняк, О. С. Юнін, В. В. Шаблистий та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц., Заслуженого юриста України А. Є. Фоменка. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 236 с.

12. Жінки. Мир. Безпека : інформ.-навч. посіб. / кол. авт. Київ, 2017. 264 с.

13. Ковальська Н.М. Гендерна політика в Україні: актуальність і новації. *ВІСНИК ХНТУ*. № 4(87). 2023. С.352-357.

14. Людина, суспільство, держава: гендерний вимір : кол. монографія / за заг. ред.: К. Б. Левченко, І. М. Сопілко ; Нац. авіац. ун-т ; ГО «Ла СтрадаУкраїна». Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 324 с. URL: <https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/monography.pdf>

15. Малоголова О.О. Напрями формування та вдосконалення гендерної політики в Україні. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків. 2020. С.150-152.

16. Марценюк Т. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. Київ : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2015. 44 с.

17. Хавлін Т.В. Гендерна політика в рамках Європейського Союзу та український вимір. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2008/04/113-122__no-2__vol-25__2008__UKR.pdf

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Виявлення та реагування на випадки дискримінації за ознакою статі
(2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

При вивченні теми студентам рекомендується звернути особливу увагу на такі аспекти: (1) *правове розмежування понять та форм дискримінації*: чітке розуміння відмінностей між прямою та непрямую дискримінацією; вміння ідентифікувати дискримінацію в замаскованих формах; розпізнавання сексуальних домагань як форми дискримінації; (2) *юридичні підстави для реагування*, зокрема знання міжнародної та національної законодавчої бази з питань гендерної рівності; (3) *превентивні заходи щодо запобігання дискримінації*: інформаційно-просвітницька робота, гендерний аудит, розробка антидискримінаційних політик; навчання; (4) *алгоритми дій правоохоронця* – процедурні особливості реагування на випадки дискримінації; (5) *особливості міжвідомчої взаємодії*: знання повноважень різних державних органів у сфері протидії дискримінації; механізми перенаправлення справ та координації дій; співпраця з громадськими організаціями та омбудсменом; (6) *види відповідальності за дискримінацію за ознакою статі* – адміністративна відповідальність, цивільно-правова відповідальність, кримінальна відповідальність, дисциплінарна відповідальність.

Питання для обговорення:

1. Поняття та форми дискримінації за ознакою статі.
2. Механізми захисту від дискримінації.
3. Превентивні заходи щодо запобігання дискримінації.
4. Алгоритм дій при виявленні дискримінації.
5. Поняття та види відповідальності за дискримінацію за ознакою статі.

Термінологічні завдання: гендерно зумовлене насильство, дискримінація, дискримінація за ознакою статі, множинна дискримінація, мобінг, пряма дискримінація, непряма дискримінація, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації сексуальні домагання, сексизм, харасмент, утиск

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

Проведіть пошук та систематизуйте рішення Європейського суду з прав людини, у яких розглядалися питання щодо дискримінації за ознакою статі / гендеру.

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс 1. Громадянка Н., 32 роки, працює інспектором патрульної поліції протягом 5 років. Під час чергової атестації вона не отримала підвищення до старшого інспектора, хоча мала всі необхідні показники ефективності та пройшла відповідне навчання. Натомість, підвищення отримали троє її колег-чоловіків з аналогічним або меншим стажем роботи. Начальник відділу неофіційно пояснив їй, що не вважає доцільним підвищувати жінок на керівні посади, оскільки «вони часто беруть лікарняні через дітей» і «не завжди можуть впоратися з фізично складними ситуаціями».

До відома: Н. має одну дитину шкільного віку та відмінні показники фізичної підготовки, що підтверджено результатами щорічних нормативів.

Питання/завдання до кейсу:

- (1) Чи є в даній ситуації ознаки дискримінації за ознакою статі? Кваліфікуйте вид дискримінації (пряма/непряма).
- (2) Визначіть порушені права та свободи громадянки Н.
- (3) Вкажіть, які нормативно-правові акти порушено.
- (4) Розробіть покроковий алгоритм дій Н. для захисту своїх прав.

Кейс 2. Відмова у працевлаштуванні

Працівниця К., 29 років, має вищу юридичну освіту та 5-річний досвід роботи в адвокатському об'єднанні на посаді юрисконсульта. Вона подала заявку на вакансію «Спеціаліст відділу правового забезпечення» в територіальному управлінні Національної поліції.

Під час співбесіди, на якій були присутні начальник відділу кадрів та керівник відділу правового забезпечення, К. поставили низку питань щодо її сімейного стану, наявності дітей та планів щодо народження дітей у найближчі роки. К. повідомила, що нещодавно одружилася і планує народження дитини через 1-2 роки.

Через тиждень після співбесіди К. отримала повідомлення про відмову у працевлаштуванні. Офіційною причиною було вказано «невідповідність кандидата вимогам посади». У той же час, на цю посаду був прийнятий чоловік із меншим стажем роботи (3 роки) та без спеціалізованого досвіду в юридичному супроводі правоохоронних органів.

Через неформальні канали К. дізналася, що керівник відділу під час обговорення кандидатур аргументував своє рішення тим, що «жінки, які планують вагітність, створюють додаткові проблеми для відділу через тривалі відпустки та догляд за дитиною» і що «на цій позиції потрібна людина, яка зможе працювати понаднормово без сімейних обмежень».

Додаткова інформація: (а) в оголошенні про вакансію не було вказано вимог щодо статі кандидата; (б) у кваліфікаційних вимогах до посади були вказані: вища юридична освіта, досвід роботи за фахом не менше 3 років, знання законодавства у сфері діяльності правоохоронних органів; (в) у відділі правового забезпечення працює 8 осіб, з яких лише 1 жінка (на посаді помічника спеціаліста); (г) територіальне управління поліції має внутрішні нормативні документи щодо рівних можливостей при працевлаштуванні; (д) один із працівників відділу кадрів, який був присутній при обговоренні кандидатур, готовий конфіденційно підтвердити справжні мотиви відмови.

Питання/завдання до кейсу:

- (1) Чи містяться в даній ситуації ознаки дискримінації за ознакою статі?
- (2) Кваліфікуйте форму дискримінації та конкретні порушення законодавства.
- (3) Розробіть алгоритм дій для К. щодо захисту її прав.
- (4) Визначте компетентні органи, до яких можна звернутися, та очікувані результати.
- (5) Запропонуйте заходи, які могли б запобігти подібним випадкам у майбутньому.

Нормативно-правові акти, фахова література:

1. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
3. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України 21.09.2020 р. № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>
4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>
5. Дискримінація за ознакою статі: розпізнати та протидіяти довідник для курсанток та курсантів, студенток та студентів. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/%D0%BF-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA-4.pdf>
6. Дискримінація — це не ок. Вчимося виявляти і протидіяти. Порадник для студентства. URL: <https://nure.ua/wp-content/uploads/Benchmarking/sdg5.pdf>
7. Людина зазнала дискримінації за ознакою статі: куди звернутися за допомогою. 28 червня 2024 р. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/304449-chelovek-podvergsya-diskriminatsii-po-priznaku-pola-kuda-obratitsya-za-pomoschyu>
8. Методичні рекомендації щодо взаємодії суб'єктів при здійсненні заходів з попередження насильства за ознакою статі, надання допомоги постраждалим від різних видів насильства / автори-упоряд. О. Мохнач, В. Сичов, О. Мазурок, К. Шеремет, С. Велігодський,

І. Романова, В. Сичова, В. Скібіцький, І. Краснолобова ; за заг. ред. С. Горбунова-Рубан; Харків. міська рада; за підтримки Представництва Фонду народонаселення ООН (ФН ООН) в Україні. Харків, 2017. 42 с.

9. Прокопик А.П. Дискримінація за статевою ознакою в умовах війни: аспект непрямой та позитивної дискримінації (позитивних дій). *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10/2023. С. 129-132. http://lsej.org.ua/10_2023/29.pdf

Медіа ресурс

Від стереотипів до дискримінації. Перегляд за посиланням
<https://www.youtube.com/watch?v=3n9x1cwqi2w>

Фільмотека:

1. **Битва статей.** Рік виходу: 2017 Режисери: Джонатан Дейтон, Валері Феріс У ролях: Стів Карелл, Емма Стоун, Андреа Райзборо, Наталі Моралес, Сара Сільверман, Білл Пуллман. https://uakino.me/filmy/genre_comedy/5855-bitva-statey.html

2. **Бійцівський клуб** (англ. *Fight Club*) — культовий американський художній фільм 1999 року. https://uakino.me/filmy/genre_drama/8-bycvskiy-klub.html

3. **За статевою ознакою.** Біографічна драма 2018 року про життя феміністки, культурної ікони та судді Верховного суду США Рут Бейдер Гінзбург. Режисер: Мімі Ледер. В ролях: Фелісіті Джонс, Кеті Бейтс, Джастін Теру, Сем Вотерстон. <https://ua-zone.biz/34176-po-polovomu-priznaku-2018.html>

4. **Квітка пустелі.** Німецький автобіографічний кінофільм, знятий в 2009 році реж.Шеррі Хорман. Фільм розповідає про жахиття, які проходять жінки через практику обрізання. Варіс була першою жінкою, яка публічно засудила таку практику, та стала ініціатором обговорення цієї проблеми на міжнародному рівні. Вона була назначена спеціальним послом ООН. <https://ua-zone.com/3686-cvetok-pustyni.html>

5. **Північна країна.** Американська феміністична драма 2005 року режисерки Нікі Каро про боротьбу шахтарки з сексуальними домаганнями та сексизмом на роботі. В ролях: Шарліз Терон, Ембер Герд, Еймс Френсіс Макдорманд, Шон Бін. <https://uaseial.com/movie-north-country>

6. **Приховані фігури.** Фільм 2016 року розповідає про групу афро-американок, яка проводить для НАСА ряд математичних обчислень, необхідних для запуску перших пілотованих космічних місій США. Режисер: Тед Мелфі В ролях: Октавія Спенсер, Кевін Костнер, Жанель Моне. <https://uaseial.pro/2545-pryhovani-figury.html>

7. **Самотній чоловік.** Режисером фільму виступив дизайнер одягу Том Форд, причому він став першим режисером, який сам профінансував створення фільму. Головну роль виконав актор Колін Ферт, його герой — *Джордж Фальконер*, британець, гей, професор англійської літератури в університеті, живе в Південній Каліфорнії у 1962 році. https://uakino.me/filmy/genre_drama/1696-samotny-cholovk.html

8. **Сенсація.** Рік виходу: 2019. Режисер: Джей Роуч. В ролях: Шарліз Терон, Марго Робби, Ніколь Кідман. <https://uaseial.com/movie-bombshell>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Нормативно-правове регулювання протидії домашньому насильству
(2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Насильство залишається однією з найпоширеніших форм порушення прав людини, від якого страждають переважно найбільш вразливі групи населення: діти, жінки, які перебувають в економічній, психологічній чи іншій залежності від чоловіка, партнера або батьків, люди з інвалідністю, люди похилого віку тощо.

Україна визнала наявність проблеми домашнього насильства в сім'ї на державному рівні у 2001 році. Саме з цього часу починається формуватися національне законодавство з попередження насильства в сім'ї на основі вироблених міжнародних та європейських стандартах.

Правовим вектором, який спрямував розвиток українського законодавства в напрямку протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству стала ратифікація Україною Стамбульської конвенції 2011 р.

Нормативно-правові акти з питання запобігання та протидії домашньому насильству в Україні це – Закон України від 04.01.2018 року (із змінами) «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»; указ Президента України 21.09.2020 року № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» та інші.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види домашнього насильства.
2. Міжнародні стандарти та зобов'язання України.
3. Історичний розвиток законодавства України у сфері протидії домашньому насильству.
4. Сучасний стан нормативно-правового регулювання в Україні протидії домашньому насильству.

Термінологічні завдання: насильство, домашнє насильство, законодавство у сфері домашнього насильства, заходи запобігання домашньому насильству, ВПО, захист прав.

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

Проведіть пошук та систематизуйте підзаконні нормативно-правові акти у сфері протидії домашньому насильству (постанови КМУ, накази МОН, МВС, Міністерства соціальної політики, Міністерства юстиції тощо).

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс. Д. 75 років. Разом з ним в приватному будинку, який належить йому, проживає сім'я його сина. Дружина померла 3 роки тому, після її смерті життя Д. перетворилося на пекло. Син поставив йому ліжко у коморі, де є одне малесеньке віконце. Д. не має можливості виходити з цієї комори без дозволу, навіть вийти в туалет або скористатися ванною він може тільки тоді, коли йому дозволять. Карточка для отримання пенсії також знаходиться у сина і він отримує пенсію, купити щось собі дідусь не може. Син, невістка та діти ставляться до нього зневажливо, постійно ображають та лаються нецензурною лайкою.

Питання/завдання до кейсу:

- (1) Чи можна кваліфікувати цю ситуацію як домашнє насильство? Чому? Хто є жертвою насильства? Як це можна встановити?
- (2) Які форми насильства вчиняються стосовно жертви?
- (3)

Нормативно-правові акти, фахова література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
6. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України 21.09.2020 р. № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>
7. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова

Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

8. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодія педагогічних працівників із іншими органами та службами: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 р. № 1047.
URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>

9. Основні міжнародні документи щодо забезпечення безпеки жінок.
URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2016/05/documents.pdf>

10. Боровик А. В. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики, щодо запобігання домашньому насильству: навч. посіб./ А. В. Боровик, А. В. Томчук, О. Ю. Дрозд та ін. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2021. 288 с.

11. Гендерний вимір внутрішнього переміщення: юридичні інструменти захисту. Методичне керівництво / Катерина Буряковська, Олена Уварова, Марія Ясеновська. Харків, 2020. URL: https://publicalternative.com.ua/wp-content/files/gender_jurist_net.pdf

12. Єдаменко Є. Проблематика запобігання та протидії домашньому насильству в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 63–67. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/3/nv_3-2023-63-67.pdf.

13. Камишанський О., Проценко О. (2024). Аналітичний огляд законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії насильству в Україні. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. (2). 2024. С. 194–201. URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/294>

14. Колісник А.С. Міжнародно-правове забезпечення протидії домашньому насильству. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2/2024. С.110-113. URL: http://lsei.org.ua/2_2024/26.pdf

15. Марценюк Л. В., Проценко О. В. Удосконалення сутності поняття «домашнє насильство». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 203–209.

16. Миронюк Т.В. Правове регулювання запобігання гендерному насильству. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 121-132.

17. Науменко М.В. Вектори оптимізації правового забезпечення захисту прав жінок від домашнього насильства в умовах євроінтеграції в Україні. *Право і суспільство*. № 1 / 2024. Т. 2 с. 46-53. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/1_2024/part_2/10.pdf

18. Собко Г.М., Пацалова О.О. Досвід європейських країн у сфері протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 1, том 2. 2019. С 184–187.

Медіа ресурс

1. Гендерно зумовлене насильство. Протидія домашньому насильству. <https://www.youtube.com/watch?v=RHgwePwB2U>

2. Домашнє насильство: відповіді на поширені запитання. https://www.youtube.com/watch?v=NQ8_SLeOVw

Фільмотека:

1. «З мене досить!» Фільм режисера Джоеля Шумахера, знятий у 1993 році. В головній ролі Майкл Дуглас. http://moviestape.net/katalog_filmiv/drama/11144-z-mene-dosyt.html

2. **Скарб.** Американська фільм-драма 2009 р. режисера Лі Деніелса. Історія домашнього насилля з боку виглядає, як «всього лише» проблемна поведінка дитини – нестриманість (в їжі або статеві), лінощі, похмурий чи запальний характер. Але.. http://moviestape.net/katalog_filmiv/drama/4141-skarb.html

3. **Скляний замок** – біографічна драма 2017 року, знятий за однойменною книгою Джаннетт Воллс. Фільм показує реальне життя авторки та її сім'ї, яке проходило у постійних переїздах та бідності. Форма насилля, про яку говорять рідше за все – неглект, тобто зневага до базових потреб членів сім'ї, які від тебе зараз або взагалі залежні. Фільм «Скляний замок» розповідає про життя дітей в сім'ї, яка наскільки гналась за мрією, що повністю відкидала все земне – зокрема, потребу дітей в їжі, одязі, безпеці чи банальному душі. <https://film-ua.com/7819-sklyaniy-zamok-2017.html>

4. **Життя цього хлопця. Правдива історія,** 1993. https://uakino.me/filmy/genre_drama/18153-zhittya-cogo-hlopcya-pravdiva-storya.html

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Система суб'єктів протидії домашньому насильству
(2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Сучасне законодавство, врегульовуючи суспільні відносини у сфері протидії домашньому насильству, не розкриває поняття суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, проте визначає перелік зазначених суб'єктів. Зокрема, до кола суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, законодавець відносить: спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах.

Як вбачається, до системи суб'єктів, які здійснюють заходи з запобігання та протидії домашньому насильству входить значна кількість учасників. Їх можна поділити на три великі групи: (а) суб'єкти, які наділені адміністративно-владними повноваженнями і здійснюють публічне адміністрування у сфері протидії домашньому насильству (їх значна частина належать до систем органів виконавчої влади); (б) суб'єкти, які надають соціальні послуги, пов'язані з запобіганням домашньому насильству та соціальні послуги жертвам домашнього насильства (це

належним чином зареєстровані надавачі соціальних послуг всіх видів, організаційно-правових форм та форм власності, а сьогодні суб'єкти які не отримали такої реєстрації); (в) заклади освіти.

Координує та спрямовує діяльність усієї системи Міністерство соціальної політики України.

Суди, органи прокуратури, адвокати, центри надання правової допомоги також виконують основні функції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, однак відносити їх до системи фахових суб'єктів немає підстав, принаймні юридичне підґрунтя для цього відсутнє.

Питання для обговорення:

1. Державні органи та установи в системі суб'єктів протидії домашньому насильству.
2. Міністерство соціальної політики України як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та допомоги постраждалим від СНПК.
3. Роль органів місцевого самоврядування у запобіганні та протидії домашньому насильству.
4. Загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб.
5. Громадські організації та інші недержавні суб'єкти у протидії домашньому насильству.
6. Міжвідомча взаємодія суб'єктів протидії домашньому насильству.

Термінологічні завдання: домашнє насильство, законодавство у сфері домашнього насильства, запобігання та протидія домашньому насильству, заходи запобігання домашньому насильству, захист прав. спеціально уповноважені органи

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

Підготуйте вичерпний перелік суб'єктів, що здійснюють заходи по запобіганню й протидії домашньому насильству, в наступних районах Івано-Франківської області:

- (1) студенти, прізвище яких починається на літери А-Д – Верховинського району;
- (2) студенти, прізвище яких починається на літери Е-К – Івано-Франківського району;
- (3) студенти, прізвище яких починається на літери Л-Р – Калуського району;
- (4) студенти, прізвище яких починається на літери С-Х – Коломийського району;

(5) студенти, прізвище яких починається на літери Ц-Я – Косівського району.

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс 1. І. та її історія

До Вас, як до експерта/ки звернулася І., яка стверджує, що впродовж останніх кількох років вона зазнає систематичного психологічного та економічного насильства з боку свого чоловіка. Вона боїться звертатися до правоохоронних органів, оскільки чоловік погрожує їй фізичною розправою та відібранням дітей.

І. хоче знати, які її права та як вона може захистити себе та своїх дітей.

Питання/завдання до кейсу:

(1) Проаналізуйте ситуацію та визначте, які види домашнього насильства, згідно з українським законодавством, зазнає І.

(2) Надайте І. детальну консультацію щодо її прав та можливостей захисту, з посиланням на відповідні статті законодавства.

(3) Поясніть їй, які дії вона може вжити самостійно, а в яких випадках їй необхідна допомога правоохоронних органів або інших суб'єктів.

(4) Роз'ясніть І. порядок звернення до Національної поліції України, органів соціального захисту населення та суду.

(5) Складіть зразок заяви до Національної поліції України про вчинення домашнього насильства.

(6) Розробіть план дій для пані І., який допоможе їй захистити себе та своїх дітей.

Кейс 2. В. та О. проживають в шлюбі 10 років. Подружжя має двох дітей (хлопчик - 7 років та дівчинка - 3 роки). В сім'ї постійно відбуваються сварки. Під час сварок О. починає змушувати свою дружину вступити з ним у статевий зв'язок, стверджуючи, що це є її обов'язком перед ним як дружини. Щоб зламати опір дружини він завдає В. декілька ударів, а потім гвалтує. В. не може кричати та чинити супротив, оскільки у сусідній кімнаті знаходяться діти. Розповідати комусь про ці випадки вона соромиться.

Питання/завдання до кейсу:

(1) Чи можна кваліфікувати цю ситуацію як домашнє насильство? Чому? Хто є жертвою насильства?

(2) Які форми насильства вчиняються стосовно жертви/жертв?

(3) Якою має бути тактика розмови з жертвою та кривдником? Я

Нормативно-правові акти, фахова література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. в редакції станом на 19.12.2024 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. в редакції станом на 16.08.2024 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. в редакції станом на 10.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
4. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2018 р. № 658. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>
6. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад: наказ МВС України №650 від 28.07.2017 р. зі змінами станом на 03.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>
7. Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затв. наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України №369/180 від 13.03.2019 р. в редакції станом на 25.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>
8. Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей : лист Міністерства освіти і науки України 28.10.2014 р. № 1/9-557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-557729-14#Text>
9. Порядок проведення й документування результатів медичного обстеження осіб, які постраждали від домашнього насильства, або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, і порядок надання їм медичної допомоги, затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 р. № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0262-19#Text>
10. Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 157–161.
11. Братковський В.М., Чорномаз О.Б., Костовська К.М. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи, які спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Том 3. №85 (2024). URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315630>
12. Гурковська К. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2020. С. 214–216.
13. Довгунь К.В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 64-71.

14. Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2019/1. № 3. С. 153–159.

15. Нечитайло Б.В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 47. Том 1. С. 33–39.

16. Перелік суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. URL: https://just-dnipro.gov.ua/?view=viewnews&page_id=3389.

17. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. URL : <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>

18. Сукмановська Л.М. Суб'єкти застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10/2023. С. 433–437.

Медіа ресурс

Домашнє насильство: юридичні права постраждалих.
<https://www.youtube.com/watch?v=fsH4G1QzAcs>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Особливості роботи правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насильству
(2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Під час підготовки до заняття студенти мають ознайомитися з основними законодавчими актами, що регулюють діяльність правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насильству: Конституція України, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Кримінальний кодекс України (ст. 126¹), Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 39¹, ст.ст. 173², 173⁶, 173⁷, 173⁸), Кримінальний процесуальний кодекс України (щодо особливостей розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством), Закон України «Про Національну поліцію» (щодо повноважень поліції у сфері протидії домашньому насильству) та інші.

Вивчаючи цю тему, студенти повинні звернути увагу на алгоритм дій поліції у разі звернення про факт домашнього насильства (виклик, оцінка ситуації, складання протоколу, винесення припису тощо); процедуру оцінки ризиків вчинення домашнього насильства; механізми захисту постраждалих осіб (кризові центри, притулки, консультації); види профілактичної роботи поліції щодо запобігання

насилъству в сім'ї; співпрацю поліції з соціальними службами, прокуратурою, судами та іншими установами.

Рекомендується ознайомитися з рішеннями судів щодо притягнення до відповідальності за домашнє насилъство. Наприклад, вивчити конкретні судові справи, де застосовувалися термінові заборонні приписи або обмежувальні приписи.

Студенти мають критично оцінювати ефективність чинного законодавства та практичні аспекти діяльності поліцейських уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України у сфері протидії домашньому насилъству.

Питання для обговорення:

1. Правове регулювання діяльності правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насилъству в Україні.

2. Основні функції та повноваження уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України у запобіганні та протидії домашньому насилъству.

3. Особливості реагування на повідомлення про домашнє насилъство.

3.1. Алгоритм дій правоохоронців під час реагування на випадки домашнього насилъства.

3.2. Проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насилъства.

3.3. Особливості документування фактів домашнього насилъства.

3.4. Заходи, які застосовують правоохоронні органи для захисту постраждалих від домашнього насилъства.

3.5. Особливості роботи з дітьми, які стали жертвами домашнього насилъства.

4. Особливості роботи з кривдниками.

5. Взаємодія поліції з іншими суб'єктами (центрами соціальних служб, судами, прокуратурою, медичними закладами) у сфері протидії домашньому насилъству.

Термінологічні завдання: кривдник; обмежувальний припис стосовно кривдника; особа, яка постраждала від домашнього насилъства; оцінка ризиків; програма для кривдника; програма для постраждалої особи; профілактичний облік; терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс 1. М. та його історія

М., 26-річний чоловік, звернувся до дільничного офіцера поліції зі скаргою на свою співмешканку, О. За його словами, вона систематично вчиняє щодо нього психологічне та економічне насилъство: ображає, принижує, контролює його витрати, забороняє спілкуватися з друзями та родиною. Останнім часом до психологічного насилъства додалося й фізичне – О. накинулася на М., коли він намагалася піти з дому.

М. не знає, що робити. Хвилюється, що О. може завдати шкоди не тільки йому, але й собі.

Питання/завдання до кейсу:

(1) Визначте, які види домашнього насильства мають місце у цій ситуації. Хто кривдник і жертва?

(2) Які інші суб'єкти протидії домашньому насильству необхідно залучити до допомоги М.?

(3) Яку допомогу можна надати М. на різних етапах? (термінову, психологічну, юридичну тощо).

(4) Чи достатньо повноважень у дільничного офіцера поліції для ефективного реагування на такі випадки?

(5) Як можна відобразити міжвідомчу взаємодію суб'єктів протидії домашньому насильству в кейсі «М. та його історія»?

(6) Які інформаційні системи можуть бути використані для покращення міжвідомчої взаємодії?

Кейс 2. О. за допомогою додатку «Крила» викликала поліцейських уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України у сфері протидії домашньому насильству. Вона повідомила, що стала жертвою сексуального насильства свого чоловіка. При приїзді екіпажу поліції О. розповіла, що чоловік систематично погрожує їй фізичною розправою, обмежує у фінансах, контролює її пересування. Жінка заявила, що вже неодноразово викликала поліцію, але щоразу після профілактичних бесід із чоловіком ситуація повторюється.

Поліцейський склав протокол про адміністративне правопорушення та виніс терміновий заборонний припис. Однак через кілька днів чоловік порушив цей припис, продовжив погрози, і О. знову звернулася до правоохоронців.

Питання/завдання до кейсу:

(1) Визначте правову кваліфікацію дій чоловіка відповідно до чинного законодавства України.

(2) Які заходи можуть бути застосовані до кривдника відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»?

(3) Які органи та установи залучені до захисту постраждалих від домашнього насильства, і яку роль у цьому процесі відіграють правоохоронні органи?

(4) Які види юридичної відповідальності передбачені за домашнє насильство?

(5) Які подальші дії має вжити поліція у разі повторного звернення потерпілої?

Нормативно-правові акти, фахова література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. в редакції станом на 19.12.2024 р. № 2229-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. в редакції станом на 16.08.2024 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

3. Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затв. наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України №369/180 від 13.03.2019 р. в редакції станом на 25.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>

4. Бакаїм М.В. Національна поліція України як суб'єкт запобігання та протидії домашньому насильству. *Європейські перспективи*. № 2. 2020. С. 150-155. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/02/150-_Bakayim.pdf

5. Легеза Є. Правове регулювання діяльності національної поліції України щодо протидії насильству в сім'ї. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. (3). С. 202–208. URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/592>

6. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. Київ, 2012. 246 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/1/93319.pdf>

7. Черепаха К. Практичний посібник для поліцейських «Протидія насильству стосовно жінок та домашньому насильству». 3-є видання. 1 листопада 2023 р. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-police-manual-final-ukr-web/1680aee3d8>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: *Практичні аспекти протидії домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, в умовах воєнного стану* (2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Домашнє насильство, насильство щодо жінок, сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, є серйозною соціально-правовою проблемою, яка загострюється в умовах воєнного стану через посилення економічної, психологічної та фізичної вразливості населення. Під час семінару студенти мають проаналізувати відповідну міжнародну та національну нормативно-правову базу, опанувати алгоритми дій правоохоронних органів в умовах воєнного стану, розуміти механізми співпраці між організаціями, орієнтованими на запобігання та протидію домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом.

Питання для обговорення:

1. Вплив воєнного стану на проблему домашнього насильства, насильства стосовно жінок, сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

2. Особливості реагування на прояви насильства правоохоронних органів в умовах воєнного стану.

3. Суди, органи прокуратури, соціальні служби, медичні установи у протидії домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом.

4. Співпраця між організаціями, орієнтованими на запобігання та протидію домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом.

5. Практичні механізми захисту постраждалих.

6. Процедура отримання статусу постраждалої особи від сексуального насильства. Надання репарацій постраждалим і членам їхніх сімей.

7. Відповідальність за домашнє насильство, насильство стосовно жінок, сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом за в умовах воєнного стану.

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

Проведіть пошук та систематизуйте рішення Верховного Суду за останні три роки, в яких розглядалися питання щодо домашнього насильства, насильства стосовно жінок, сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

Кейс-стаді (вирішення ситуативного завдання передбачає обґрунтування з позицій нормативного та правозастосовного підходів)

Кейс. Реагування на домашнє насильство в умовах воєнного стану

Об 23:15 на лінію «102» надійшло повідомлення від сусідів про сімейний конфлікт у квартирі №15 по вул. Шевченка, 24. За їхніми словами, з квартири лунають крики жінки та звуки ударів. Це вже третій виклик за останній місяць щодо цієї адреси.

При прибутті поліцейських двері відчинив чоловік, 45 років, який представився П. Він перебуває у стані алкогольного сп'яніння, поводить себе агресивно, на руках помітні свіжі подряпини. Повідомив, що він повернувся з «передової» і не рекомендує поліцейським втручатися в його особисте життя.

У квартирі перебуває його дружина О., 40 років, на обличчі якої помітні сліди побоїв. Жінка налякана, відмовляється писати заяву, пояснюючи це тим, що чоловік покарає її ще сильніше).

У сусідній кімнаті виявлено доньку подружжя, М., 12 років, яка перелякана та плаче.

Додаткова інформація для аналізу: (а) перевірка за інформаційними базами показала, що П. раніше притягувався до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП; (б) пам'яті телефону дружини виявлені повідомлення з погрозами від чоловіка; (в) у квартирі наявні камери відеоспостереження.

Питання/завдання до кейсу:

- (1) Визначте правову кваліфікацію дій П. Як статус військослужбовця впливає на процедуру реагування?
- (2) Заповніть форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства.
- (3) Обґрунтуйте необхідність винесення термінового заборонного припису.
- (4) Визначте суб'єктів, яких необхідно залучити до реагування на цю ситуацію.
- (5) Які заходи необхідно вжити для захисту дитини?
- (6) Який алгоритм дій при відмові потерпілої від написання заяви?
- (7) Які докази необхідно зібрати на місці події?

Нормативно-правові акти, фахова література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. в редакції станом на 19.12.2024 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій: Закон України від 20.22.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4067-20#Text> (набере чинності 18.06.2025 року)
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. в редакції станом на 16.08.2024 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
4. Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затв. наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України №369/180 від 13.03.2019 р. в редакції станом на 25.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>
5. Луцан А. В. Захист прав жінок в умовах збройних конфліктів. *Право і суспільство*. 2022. № 6. С.299-306. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/6_2022/45.pdf
6. Насильство під час війни. Збірка аналітичних матеріалів Асоціації жінок-юристок України «Юрфем». URL: <https://jurfem.com.ua/nasylstvo-pid-chas-zbroynogo-konfliktu/>
7. Процедури надання надання статусу постраждалої особи від СНПК. URL: <http://surl.li/ggyfb>
8. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: правове регулювання та практика. URL: <https://jurfemosvita.com/wp-content/uploads/2023/06/%D0%A1%D0%9D%D0%9F%D0%9A.pdf>
9. Сексуальне насильство під час збройних конфліктів: загальний огляд. Аналітичний центр ЮрФем. URL: <http://surl.li/galav>
10. Суслова О. , Ненька А., Гончаренко Г., Чеховська М. Методичні рекомендації щодо поводження із постраждалими від сексуального насильства внаслідок воєнної агресії рф в Україні під час проведення стабілізаційних заходів та слідчих дій. Київ, 2023. 48 с. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/4/9/3/9/1/metodicni-rekomendaciyi.pdf>
11. Черпаха К. Практичний посібник для поліцейських «Протидія насильству стосовно жінок та домашньому насильству». 3-е видання. 1 листопада 2023 р. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-police-manual-final-ukr-web/1680aee3d8>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: Досвід європейських країн у сфері протидії домашньому насильству
(2 год.)

Ключові напрямки опрацювання

Домашнє насильство є серйозною соціально-правовою проблемою, що потребує ефективних механізмів запобігання та реагування. В європейських країнах сформовано комплексні підходи до протидії цьому явищу, які включають законодавчі ініціативи, профілактичні програми та міжвідомчу співпрацю.

Під час семінарського заняття студенти мають вивчити міжнародний досвід у сфері протидії домашньому насильству, проаналізувати законодавчі моделі європейських країн, оцінити ефективність їхніх механізмів та розглянути можливість адаптації цих практик в Україні.

Питання для обговорення:

1. Міжнародні стандарти протидії домашньому насильству.
2. Успішні практики європейських країн.
3. Програми для кривдників.
4. Системи захисту постраждалих осіб.
5. Можливості адаптації європейського досвіду в Україні.

Методичні завдання:

(законспектувати у зошиті для підготовки до семінарських занять)

Порівняйте законодавство двох країн (України та однієї з країн ЄС) щодо регулювання протидії домашньому насильству. Перед Вами стоїть завдання: виявити спільні та відмінні риси законодавства; оцінити ефективність законодавчих норм з точки зору забезпечення гендерної рівності; запропонувати рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства.

Фахова література:

1. Бакаїм М.В. Досвід зарубіжних країн у подоланні насильства в сім'ї. *Європейські перспективи*. 2021. № 1. С. 60-68. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/60-_Bakaim.pdf
2. Довгунь К. В. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 111–114.

3. Коваленко І.А. Проблеми захисту в Україні та зарубіжний досвід запобігання від домашнього насильства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2023. Вип. 78: частина 2. С. 202–206.

4. Мануїлова К. В., Рудецька П. А. Світовий досвід країн на міжнародно-правові аспекти щодо домашнього насильства. *Київський часопис права*. 2023. (2), 221-227.
URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.31>
<https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/340>

5. Мануїлова К. В., Рудецька П. А. Злочини домашнього насильства в міжнародному праві: історія становлення відповідальності. Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів : матеріали круглого столу (м. Одеса, 10 лютого, 2023 р.) / НУ «ОЮА», кафедра міжнародного та європейського права. Одеса, 2023. С. 52–55.
URL: <https://hdl.handle.net/11300/23629>

6. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка, В. В. Муранова та ін. ; за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014.

7. У Франції боротимуться з домашнім насильством за допомогою електронних браслетів. Волинські новини. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/u-frantsiyi-borotymutsia-z-domashniy-nasylstvom-zadopomohoiu-elektronny>.

8. Council of Europe. Домашнє насильство – від фактів до дій. Як Стамбульська конвенція поліпшить становище? Офіс Ради Європи в Україні – www.coe.int. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/domestic-violence-from-facts-to-acts-how-will-the-istanbul-convention-improve-the-situation>

9. Попов Г. Запобігання та протидія домашньому насильству: досвід Королівства Швеція. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. № 3 (55). С. 99–108.

10. Продан Т.В. Протидія домашньому насильству: досвід зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8/2021. С. 296-298.
URL: http://www.lsej.org.ua/8_2021/69.pdf